

Eko Bülten'de *6.yıl***TİSK AYLIK EKONOMİ BÜLTENİ- TEMMUZ 2014 (SAYI: 65)
25.07.2014****GENEL DEĞERLENDİRME****"SANAYİDE ÜRETİM VE CİRO AZALDI"**

 Ortadoğu ve Ukrayna'daki politik gelişmeler küresel ekonomiye ilişkin risk algısını artırdı. Borç sorunu yükselen ekonomileri de etkilemeye başladı. FED, BoJ ve ECB'nin parasal genişleme politikası sürüyor ancak FED 2015'te bu politikayı bırakacak gibi görünüyor. FED'in 2015'te parasal genişlemeyi bırakma ihtimali, Türkiye dahil, yükselen ekonomilerde yurtdışı faiz oranlarının yükselmesine neden oldu. Ayrıca artan borçlanma oranı tedirginliği artırdı. Türkiye, enflasyon ve faiz oranı en yüksek ülkelerden biri.

 OECD, Türkiye'ye ait 2014 büyüme tahminini yukarıya (%3,3'e) çekti. OECD'nin Türkiye ekonomisine yönelik önerileri arasında vergi ve sosyal sigorta primlerinin azaltılması, işgücü maliyetlerinin düşürülmesi, tüm modern istihdam biçimlerinin önündeki sınırlamaların kaldırılması, kıdem tazminatı sorununun sosyal uzlaşma yoluyla çözülmesi, devlet yardımları takip sisteminin uygulamaya konulması yer aldı.

 Mayıs'ta mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış sanayi üretim endeksi aylık bazda %1 azaldı. Ciro endeksi de %1,5 düştü.

 Nisan 2014'te işgücüne katılma oranı %50,7; istihdam oranı %46,1 oldu. İşsizlik oranı yıllık bazda 0,3 puan artarak %9'a; tarım dışı işsizlik oranı da 0,4 puan artışla %10,8'e çıktı.

 Nisan 2014'te dış ticaret istatistikleri olumlu bir seyri ortaya koydu. Bir önceki yılın aynı ayına göre ihracat %3,6 arttı, ithalat %10,3 azaldı. Dış ticaret açığı %28,7 geriledi. AB'nin ihracattaki payı %43,8'e yükseldi. Türkiye, Afrika ve Ortadoğu pazarında kayıplara uğramaya başladı.

 2013 sonunda TL'nin değer yitirmesi ihracatın artmasına katkı sağladı. Ancak 2014'ün ilk yarısında döviz kuru endeksinde ortaya çıkan değişim, Türkiye'nin kurda yakaladığı fiyat avantajını yitirmeye başladığını gösteriyor.

 Cari açık geriledi. Mayıs ayında cari açığın finansmanında ana kaynak yine portföy yatırımları, özellikle BIST oldu. 2014'ün ilk 5 ayında Türkiye cari açığı adeta kayıtdışı döviz ile finanse etti.

 TCMB, maliye politikasındaki hızlı gevšemeye, faiz oranında indirim kararı olarak para politikasının da eşlik etmesini sağladı. TCMB faiz oranlarını aşağı çekti ve bankalara faiz oranını düşürmeleri ancak TCMB'ye borçlanmamaları sinyalini verdi.

Dünya Ekonomisi:

Ortadoğu ve Ukrayna'daki politik gelişmeler sonrasında petrol fiyatlarına dair belirsizliğin güçlenmesi küresel ekonomiye ilişkin risk algısını artırmıştır. Diğer yandan küresel krizle birlikte gelişmiş ülkelerde derinleşen borç probleminin, yükselen ekonomilere doğru kaydığına yönelik verilerin açıklanması ile birlikte "borç sorunu" yeniden gündeme oturmuştur.

2007-2008 Krizi sonrasında gelişmiş ülkelerin yüksek kamu borcu / GSYH oranı nedeniyle, ABD Merkez Bankası (FED), Japonya Merkez Bankası (BoJ) ve Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) tam uyumlu olmasa da başlattıkları parasal genişleme halen devam etmektedir. FED her ne kadar bu genişlemeyi sınırlamış olsa da, genişleme bu yılın sonuna kadar sürecek gibi durmaktadır. Ancak FED'in 2015'te bu politikayı bırakacağına yönelik ciddi işaretler de gelmektedir. Bu olasılık piyasalarda, özellikle de cari açık oranı yüksek olan Türkiye gibi yükselen ülkelerde tedirginlik yaratmış ve bu ülkelerde yurtiçi faiz oranları yükselmeye başlamıştır.

Tedirginliğin bir başka nedeni ise, mevcut faiz oranlarını avantaj olarak gören yükselen ülkelerin büyüme oranlarını yüksek tutma güdüsü ile borçlanmalarını artırmalarıdır. Bu borçlanmada başı bankacılık sektörü çekmektedir. Reel sektör ve kamu kesimi de bu eğilime güç vermektedir.

2014 yılının ilk yarısında yükselen ekonomiler arasında en çok borçlanan ülkeler, Slovenya dışında cari açık veren ülkelerdir. Aynı zamanda bu ülkelerin hepsi bütçe açığı vermektedir. Bu ülkeler arasında yüksek enflasyon oranına sahip iki ülke bulunmaktadır: %8,3'lük enflasyon oranı ile Türkiye ve %6,7'lik oran ile Endonezya. Türkiye, Endonezya ve Meksika sırasıyla en yüksek faiz oranına da sahip olan ülkelerdir (**Tablo 1**).

Türkiye Ekonomisi:

Yılın ikinci yarısına girilirken uluslararası boyutta Türkiye ekonomisine ilişkin olumlu görüş OECD'den gelmiştir. Türkiye için bu yılki büyüme tahmini yukarı çekilmiş ve oranının %3,3 olacağı tahmin edildiği açıklanmıştır (**Tablo 2**). OECD bu olumlu beklentisine gerekçe olarak, Türkiye'de iş dünyasının dinamizmini, güçlü kamu finansman yapısını ve sağlam bankacılık sektörünü göstermiştir. Bununla birlikte OECD, Türkiye'deki düşük yurtiçi tasarruf oranı ve istikrarsız dış rekabet gücü nedeni ile büyümenin önemli ölçüde iç talebe ve dış finansmana bağımlı olduğunun da altını çizmiştir.

Politik gelişmeler küresel ekonomiye ilişkin risk algısını artırdı. Borç sorunu yükselen ekonomileri de etkilemeye başladı.

FED, BoJ ve ECB'nin parasal genişleme politikası sürüyor ancak FED 2015'te bu politikayı bırakacak gibi görünüyor.

FED'in 2015 'te parasal genişlemeyi bırakma ihtimali, Türkiye dahil, yükselen ekonomilerde yurtiçi faiz oranlarının yükselmesine neden oldu. Ayrıca artan borçlanma oranı tedirginliği artırdı.

Türkiye, enflasyon ve faiz oranı en yüksek ülkelerden biri.

OECD, Türkiye'ye ait 2014 büyüme tahminini yukarıya (%3,3'e) çekti.

OECD Türkiye’de mali istikrar ve enflasyonla mücadele yoluyla büyümenin yeniden dengelenmesi için şu önerilerde bulunmuştur:

- Enflasyonun ve enflasyon beklentilerinin hedef enflasyonla uyumlu olması için sıkılaştırılmış para politikasına devam edilmelidir.
- Tasarrufların ve uzun vadeli yatırımların gelişimi daha fazla teşvik edilmelidir.
- Mevcut mali konsolidasyon sürdürülmelidir.
- Genel bütçe hesaplarının uluslararası standartlara ve bütçesel ve yarı bütçesel faaliyetleri içeren maliye politikasına ilişkin kapsamlı rapora göre yayımlanması suretiyle mali izlemede gelişme kaydedilmelidir.
- Çok yıllık genel bütçe harcamalarına tavan getirilmeli ve buna uyulmasını sağlamak için sonuçlar şeffaf olarak rapor edilmelidir.
- İş ortamına ilişkin tüm düzenleyici çerçeve geliştirilmeli, daha tahmin edilebilir kılınmalı ve OECD ürün ve işgücü piyasası göstergeleri kıyas olarak kullanılmalıdır.
- İşletme ölçeğine bağlı olan vergi ve sosyal yükümlülüklerde fiili farklılıklar azaltılmaya devam edilmelidir.
- Kayıtlı sektör, nitelik düzeyi düşük olanlar için daha fazla istihdam imkanı sağlamalıdır. İşgücü maliyetlerinin düşürülmesi, verimlilik düzeyi yüksek firmaların daha emek yoğun seçenekleri tercih etmelerini destekleyecektir. Bu nedenle işgücü maliyetlerinin azaltılması önceliklidir. 2008 yılından beri uygulanmakta olan sosyal güvenlik prim indirimi, iş yaratılmasını başarılı bir şekilde teşvik etmiştir. Bu nedenle, ülke genelinde nitelik düzeyi düşük olanlar için istihdam vergilerinin yükü azaltılmalı ve ücretlilere sağlanan gelir vergisi desteği genişletilmelidir.
- Kayıtlı işletmelerin tabi olduğu, tüm modern istihdam biçimlerine ilişkin sınırlamalar kaldırılmalıdır.
- Sosyal güvenlik ağı ve işsizler için nitelik geliştirme imkanları güçlendirilmeli, en başarılı planlar yaygınlaştırılmalıdır.
- Kayıtlı sektörde kadınların istihdamını artıracak reformlar yoluyla kadınların işgücüne katılmalarına yönelik teşviklerin güçlendirilmesine devam edilmelidir.
- Nitelikli kadın istihdamının geliştirilmesine, kadınların işgücüne katılım oranlarının artırılmasına ve sosyal içermeye katkıda bulunmak üzere kayıtlı sektörde işgücü maliyetlerini azaltacak ve esnekleştirilecek işgücü piyasası reformları yapılmalıdır.
- Kıdem tazminatı ve esnek istihdam biçimleri konusundaki reform çabaları, daha fazla esneklik ve daha güçlü sosyal koruma temelinde yeni bir “sosyal anlaşma/uzlaşma” ile tekrar harekete geçirilmelidir.
- Devlet yardımlarını takip sistemi uygulamaya konulmalıdır. KOBİ’lere ve yapısal değişimden etkilenen çalışanlara yönelik destek programları değerlendirilmelidir. En başarılı planlar üzerine odaklanılmalıdır.

OECD’nin Türkiye ekonomisine yönelik önerileri arasında vergi ve sosyal sigorta primlerinin azaltılması, işgücü maliyetlerinin düşürülmesi, tüm modern istihdam biçimlerinin önündeki sınırlamaların kaldırılması, kıdem tazminatı sorununun sosyal uzlaşma yoluyla çözülmesi, devlet yardımları takip sisteminin uygulamaya konulması yer aldı.

- Orta vadede farklı kullanımlar için yakıtlarda zımni karbon vergisi oranının uyumlaştırılması hususu dikkate alınmalıdır.

Sanayi Üretimi, Ciro ve Kapasite Kullanımı:

Mayıs ayında Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi Nisan ayına göre %1 azalmıştır. Bu endekste alt sektörlerdeki gelişim aşağıdaki gibidir:

Üretimde 2014 Mayıs ayında 2014 Nisan Ayına Göre Değişim (%)

Madencilik ve taşocakçılığı	-2,6
İmalat sanayi	-1,0
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	0,0
Toplam sanayi	-1,0

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Üretimi Endeksi ise, 2013 yılının Mayıs ayına göre %3,3 yükselmiştir. Bu endeksin alt sektörlerindeki gelişim aşağıdaki gibidir:

Üretimde 2014 Mayıs ayında 2013 Mayıs Ayına Göre Değişim (%)

Madencilik ve taşocakçılığı	8,7
İmalat sanayi	2,7
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	5,4
Toplam sanayi	3,3

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Endekste ana sanayi grupları içinde en yüksek oranlı üretim kaybı %5,7 ile sermaye malı imalatı sektöründe gerçekleşmiştir. Bu sektörü %0,9'luk üretim düşüşü ile enerji sektörü izlemiştir. Üretim artışının yaşandığı ana sanayi grupları %0,6 ile dayanıksız tüketim malı sektörü ve %0,1 ile ara malı sektörü olmuştur.

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış İmalat Sanayii Üretim Endeksinde en yüksek üretim artışı %9,8 ile tütün ürünleri imalatında sektöründe görülmüştür. Bu sektörü %4,9 ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı ve %3,3 ile ana metal sanayii izlemiştir. Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış İmalat Sanayi Üretim Endeksinde en yüksek üretim düşüşü %21,2 ile diğer ulaşım araçları imalatında görülmüştür. Bu sektörü %13,3 ile makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı ve %8,2 ile kayıtlı medyanın basılması ve çoğaltılması sektörü izlemiştir.

Mayıs ayında Sanayi Ciro Endeksi üretim endeksi ile aynı yönde bir eğilim göstermiştir. Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi Nisan ayına göre %1,5 oranında düşmüştür. Mayıs ayında sanayinin alt sektörlerindeki gelişim ise şöyle olmuştur:

Mayıs'ta mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış sanayi üretim endeksi aylık bazda %1 azaldı.

Takvim etkisinden arındırılmış sanayi üretim endeksi yıllık bazda %3,3 arttı.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış sanayi ciro endeksi aylık bazda %1,5 düştü.

Sanayi Cirousunda 2014 Mayıs ayında 2014 Nisan Ayına Göre Değişim (%)

Madencilik ve taşocakçılığı	-3,2
İmalat sanayi	-1,4
Enerji	-5,0
Toplam sanayi	-1,5

Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksinde ana sanayi gruplarında en yüksek azalış %5 ile enerji sektöründe görülmüştür. Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış İmalat Sanayii Ciro Endeksinde en yüksek düşüş %12,6 ile makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı sektöründe ortaya çıkmıştır. Bu sektörü %4,9 ile kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı ve aynı oranda içeceklerin imalatı sektörü izlemiştir. İmalat sanayinde 2014 yılı Mayıs ayında Nisan ayına göre en yüksek ciro artışı %13,5 ile diğer imalatlar sektöründe görülmüştür. Bu sektörü %12,6 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı ve %7,6 ile bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektörü izlemiştir.

Takvim Etkisinden Arındırılmış Sanayi Ciro Endeksi 2013 yılı Mayıs ayına göre %16,2 yükselmiştir. Alt sektörlerdeki gelişim ise aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir:

Sanayi Cirousunda 2014 Mayıs ayında 2013 Mayıs Ayına Göre Değişim (%)

Madencilik ve taşocakçılığı	0,0
İmalat sanayi	16,7
Enerji	-1,6
Toplam sanayi	16,2

Mayıs ayında Takvim Etkisinden Arındırılmış İmalat Sanayi Ciro Endeksinde yıllık bazda en yüksek ciro artışı %52,8 ile diğer ulaşım araçlarının imalatı sektöründe gerçekleşmiştir. Bu sektörü %30,9 ile bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı sektörü ve %22,9 ile kağıt ve kağıt ürünleri imalatı sektörü takip etmiştir. Mayıs ayında Takvim Etkisinden Arındırılmış İmalat Sanayii Ciro Endeksinde Nisan ayına göre sadece iki sektörde ciro düşüşü yaşanmıştır. En yüksek düşüş %9,1 diğer imalatlar sektöründe yaşanmıştır. Üretim düşüşü yaşanan bir başka sektör ise %4,6 ile kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı sektörü olmuştur.

İstihdam ve İşsizlik:

2014 yılı Nisan döneminde işgücüne katılma oranı %50,7 olmuştur. Bu dönemde işgücüne katılma oranı erkeklerde %71,1 kadınlarda %30,7 düzeyinde gerçekleşmiş; çalışma çağındakilerin %46,1'i (26 milyon 194 bin kişi) istihdam edilmiştir. İstihdam oranı erkeklerde %65,1 olurken, kadınlarda %27,6'da kalmıştır. İstihdamın %21,3'ü tarım sektöründe (5 milyon 578 bin kişi), %78,7'si tarım dışı sektörlerde (20 milyon 616 bin kişi) faaliyet göstermiştir. Tarım dışı sektörlerde istihdam edilenlerin toplam istihdamdaki payları ise, sanayi %20,5; inşaat %7,3; hizmetler %50,9 şeklindedir.

Takvim etkisinden arındırılmış sanayi ciro endeksi yıllık bazda %16,2 arttı.

Nisan 2014'te işgücüne katılma oranı %50,7 oldu.

Nisan 2013 döneminde işsiz sayısı 2 milyon 366 bin kişi, işsizlik oranı da %8,7 iken, Nisan 2014'de işsiz sayısı 2 milyon 579 bin kişiye, işsizlik oranı da %9'a düzeyine yükselmiştir (**Tablo 3**). İşsizlik oranının, erkeklerde %8,4; kadınlarda ise %10,2 olduğu tahmin edilmiştir. Tarım dışı işsizlik oranı %10,8 düzeyine çıkarken, genç işsizlik oranı %15,5 düzeyinde kalmıştır. 2013 yılının Nisan döneminde %10,5 olan tarım dışı işsizliğin 2014 yılı Nisan döneminde %10,8'e yükselmesi, dikkat çekicidir (**Grafik 1**).

Tarım dışı işsizliğin uzun süredir toplam işsizlik oranının üzerinde seyretmesinin altında yatan ana neden GSYH'da sanayi sektörünün, özellikle de imalat sanayinin payının azalmasıdır. TİSK sürekli olarak bu konuyu vurgulamakta, yaptırdığı akademik çalışmalar ile ekonominin en acil sorunlarından birinin sanayi sektörünün ivme kaybetmesi olduğunun altını çizmektedir (Bkz: Türkiye'nin Büyüme Stratejisi Yapısal Analiz ve Politikalar, TİSK Yayını). Bunun da altında yatan en önemli neden başta enerji olmak üzere girdi maliyetlerinin yüksek olması ve kâr oranlarındaki aşınmadır.

Ödemeler Dengesi:

Mayıs ayı dış ticaret istatistikleri incelendiğinde olumlu bir seyir görülmektedir. Dış ticaretteki gelişmelere ilişkin olarak aşağıdaki saptamaları yapmak mümkündür:

- Mayıs ayında ihracat, 2013 Mayıs ayına göre %3,6 artarak 13 milyar 750 milyon dolara ulaşmıştır. İthalat ise %10,3 azalarak 20 milyar 859 milyon dolara gerilemiştir. 2014 yılının ilk beş ayında ihracat %7,4 artmış ve 67 milyar 391 milyon dolar olmuştur. 2014 yılının ilk beş ayında ithalat ise %5,6 oranında azalmış ve 99 milyar 5 milyon dolar düzeyine gelmiştir.
- Böylece Mayıs ayında dış ticaret açığı %28,7 oranında azalarak 7 milyar 108 milyon dolara gerilerken, ihracatın ithalatı karşılama oranı da %65,9'a yükselmiştir (geçen yıl Mayıs ayında bu oran %57,1 idi).
- Ocak-Mayıs 2014 döneminde dış ticaret açığı geçen yılın aynı dönemine göre %24,9 oranında azalmış ve 31 milyar 613 milyon dolara gerilemiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise %59,8'den, %68,1'e yükselmiştir.

İstihdam oranı %46,1 oldu. Tarım dışı sektörlerde 20 milyon 616 bin kişi istihdam edildi.

İşsizlik oranı yıllık bazda 0,3 puan artarak %9 oldu. Tarım dışı işsizlik de 0,4 puan artışla %10,8'e çıktı.

Nisan 2014'te dış ticaret istatistikleri olumlu bir seyri ortaya koydu.

Bir önceki yılın aynı ayına göre ihracat %3,6 arttı, ithalat %10,3 azaldı.

Dış ticaret açığı %28,7 azaldı.

- Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre, Mayıs ayında ihracat, Nisan 2014'e göre %0,3; ithalat %2,9 artmıştır. Takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre ise 2014 yılı Mayıs ayında önceki yılın aynı ayına göre ihracat %3,5 artmış, ithalat ise %2,4 azalmıştır.
- Avrupa Birliği'nin (AB-28) ihracattaki payı 2013 Mayıs ayında %39,1 iken, 2014 Mayıs ayında %43,8'e yükselmiştir. AB'ye yapılan ihracat, 2013 yılının aynı ayına göre %16 artarak 6 milyar 22 milyon dolar olmuştur. Ocak-Mayıs 2014 döneminde ise AB'ye yapılan ihracat %13,9 artmış ve 28 milyar 939 milyon dolara yükselmiştir. AB'nin toplam ihracatımız içindeki payı 2013 yılının aynı döneminde %40,5 iken, 2014 yılında %42,9'a çıkmıştır.
- Mayıs ayında en fazla ihracat yapılan ülke 1 milyar 372 milyon dolar ile Almanya olmuştur. Bu ülkeyi 1 milyon 52 milyon dolarla Irak, 818 milyon dolarla İngiltere ve 635 milyon dolarla İtalya izlemiştir.
- Mayıs 2014'de ithalatta genel eğilimin aksine ilk sırayı 2 milyar 112 milyon dolar ile Çin almıştır. Bu ülkeyi 2 milyar 96 milyon dolar ile Rusya, 1 milyar 887 milyon dolarla Almanya ve 1 milyar 150 milyon dolarla ABD takip etmiştir. Petrol ve doğalgaz ithalatı yapılmayan Çin'in ithalatta ilk sırayı alması ve ara malı ithalatımızın Çin'e yönelmiş olması gelecek dönem için, özellikle de imalat sanayimiz açısından olumlu olmayan bir gelişmedir.
- AB'ye ihracatındaki bu olumlu gelişmeye karşılık, Türkiye Afrika ve Ortadoğu pazarında kayıplara uğramaya başlamıştır. Mayıs ayında Kuzey Afrika'ya yapılan ihracat geçen yılın Mayıs ayına göre %10,9 azalmış ve 873 bin 968 dolara gerilemiştir. Yakın ve Ortadoğu ülkelerine yapılan ihracat ise %1,4'lük düşüş ile 3 milyar 222 milyona gerilemiştir. Türkiye'nin izlediği dış politika dış ticareti ve makro-ekonomik politikaları da etkilemektedir.
- Son üç yıldır altın ağırlıklı 71 nolu fasıldaki sert hareketler 2014 yılında da devam etmektedir. 71 nolu fasıldan ihracat Mayıs ayında geçen yıla göre %43,6 oranında azalırken, Ocak-Mayıs 2014 dönemindeki ihracat %17,7 oranında artmış ve 4 milyar 281 milyon dolara yükselmiştir. Aldığı bu değerle de, ilk beş ayda en çok ihraç edilen fasıllar sıralamasında, 87 nolu motorlu kara taşıtları (7 milyar 760 milyon dolar) ile 84 nolu kazanlar, makineler, mekanik cihazlar ve aletler (5 milyar 773 milyon dolar) sonra üçüncü sırada yer almıştır. 71 nolu fasıldaki hareketlilik sadece ihracat ile sınırlı değildir. Bu fasıldan Mayıs ayında yapılan ithalat geçen yılın Mayıs ayına göre %66,1 azalmıştır. Ocak-Mayıs 2014 döneminde bu fasıldan yapılan ithalattaki azalış %70,7'e ulaşmış, 2014 yılının ilk beş ayında 7 milyar 832 milyon dolar olan ithalat, 2 milyar 292 milyon dolara gerilemiştir.

Mayıs 2014'te aylık bazda mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış ihracat %0,3; ithalat %2,9 arttı.

AB'nin ihracattaki payı %43,8'e yükseldi. İlk 5 ayda AB'ye yapılan ihracat %13,9 arttı.

En fazla ihracat Almanya'ya, en fazla ithalat Çin'den yapıldı.

Türkiye, Afrika ve Ortadoğu pazarında kayıplara uğramaya başladı.

Altın ihracatı Mayıs ayında yıllık bazda %43,6 azaldı, ancak ilk 5 ayda %17,7 arttı.

İhracattaki artış ödemeler bilançosunda görece bir düzelmeyi sağlasa da, ihracat artışı sınırlı düzeyde kalmıştır. Bunun ana nedeni, henüz ABD ve AB pazarında istikrarlı bir büyümenin yakalanmamış olmasıdır.

2013 yılı sonunda Hükümet ve TCMB tarafından alınan kararlarla birlikte, tüketici kredilerinin büyüme oranının yavaşlatılmasının sonucu olarak, tüketim malı ithalatı ve tüketim malı üreten sanayi sektörünün kullandığı ara malı ithalatı düşmeye başlamıştır. 2014 Ocak-Mayıs döneminde geçen yılın aynı dönemine göre tüketim malları ithalatı %4,2; ara malları ithalatı ise %6,6 oranında azalmıştır. Bu gelişim doğal olarak toplam ithalatı da aşağı çekmiştir (**Tablo 4**).

2013 Kasım-Aralık aylarında TL'nin değer yitirmesi bu eğilime güç kazandırdığı gibi, döviz cinsinden fiyatı düşen Türk mallarının ihracatını kolaylaştırmış ve ihracat artmıştır. Türkiye'nin ihracat sepetindeki malların fiyat esnekliği yüksek olduğu için, bu gelişimin toplam ihracata yansımaları da kolay olmuştur. Sonuç olarak 2013 yılı Mayıs ayında 9 milyar 968 milyon dolar olan dış ticaret açığı 7 milyar 108 milyon dolara, 2013 Ocak-Mayıs döneminde 42 milyar 93 milyon dolar olan açık, 2014 yılının aynı döneminde 31 milyar 613 milyon dolara gerilemiştir.

Bu olumlu gelişmeye karşılık bir uyarıyı burada yapmak durumundayız. Mayıs 2014'e gelindiğinde reel döviz kurundaki aşağıya doğru gidiş zayıflamaya başlamıştır. Ocak ayında TÜFE bazlı reel döviz kuru endeksi 101,74 iken, Mayıs ayında 110,05'e, Haziran ayında 109,56'ya yükselmiştir. Bu da endeksin Mayıs ayında yılbaşına göre %8,16 arttığını ifade etmektedir. Dolayısıyla Türkiye kurda yakaladığı fiyat avantajını yitirmeye başlamıştır (**Tablo 5**).

Yılın ilk beş ayındaki bu cari açığın Mayıs ayında düşmesini sağlamıştır. Hiç şüphesiz bu olumlu gelişmede ödemeler bilançosu üzerindeki "parasal olmayan altın" (altın ithalat ve ihracatı) baskısının azalması da önemli bir etki yaratmıştır. Nitekim parasal olmayan altın kaleminde 2013 yılının ilk beş ayında 5 milyar 227 milyon dolarlık net altın ithalatı bulunurken, bu yıl aynı dönemde 719 milyon dolarlık net ihracat bulunmaktadır. Dolayısıyla sadece altın ticaretinin tersine dönmesinin cari açığı düşürmedeki katkısı 5 milyar 946 milyon dolardır. Bu da Ocak-Mayıs ayındaki cari açığın %30'una denk gelmektedir.

Mayıs ayında cari açığın finansmanında ana kaynak yine portföy yatırımları, özellikle de hisse senedi piyasası (BIST) olmuştur. Yabancılar Mayıs ayında 624 milyon dolarlık net hisse senedi alımında bulunmuştur. İlk beş aydaki alımlar 1 milyar 611 milyon dolar olmuştur. Mayıs'ta yabancılar DİBS piyasasından 336 milyon dolarlık alım yapmalarına karşın, yılın ilk beş ayında satıcı konumda kalmış ve 3 milyar 71 milyon dolarlık DİBS satmıştır. Yabancıların Mayıs ayındaki bu geriye dönüşü önümüzdeki

Tüketici kredilerindeki artışın yavaşlatılmasının sonucu olarak tüketim malı ithalatı ve ara malı ithalatı azaldı.

2013 sonunda TL'nin değer yitirmesi ihracatın artmasına katkı sağladı.

Ancak, 2014'ün ilk yarısında döviz kuru endeksinde ortaya çıkan değişim, Türkiye'nin kurda yakaladığı fiyat avantajını yitirmeye başladığını gösteriyor.

Bu gelişmelerle birlikte parasal olmayan altın kaleminin de azalmasıyla cari açık geriledi.

Mayıs ayında cari açığın finansmanında ana kaynak yine portföy yatırımları, özellikle BIST oldu.

aylarda da devam ederse, döviz kurlarında aşağıya doğru gidiş eğilimi artabilir. Bu gelişim cari açığın finansmanını kolaylaştırırken, reel döviz kurunun artmasına ve gecikmeli olarak dış ticaret açığının, dolayısıyla da cari açığın artmasına kaynaklık edebilir.

Cari açığın finansmanındaki bozulmanın ana nedeni net hata noksan (NHN) kalemindeki yükseliştir. Mayıs ayında bu kalem altında 948 milyon dolar, Ocak-Mayıs döneminde ise 6 milyar 708 milyon dolarlık döviz girişi olmuştur (**Tablo 6**). İlk beş aydaki cari açığın %33,8'i bu kalemden finanse edilmiştir. Bu, son beş yılda gerçekleşen en yüksek orandır. Türkiye bu dönemde adeta cari açığını kayıtdışı döviz ile finanse eder hale gelmiştir.

Para ve Maliye Politikası:

2013 yılı Haziran ayında Merkezi Yönetim Bütçesi 1 milyar 199 milyon TL açık verirken, 2014 yılı Haziran ayında 613 milyon TL açık vermiştir. Aylık bazdaki bu olumlu gelişme faiz dışı fazlada da devam etmiştir. 2013 yılı Haziran ayında 335 milyon TL faiz dışı fazla veren bütçe, 2014 yılı Haziran ayında 959 milyon TL faiz dışı fazla vermeyi başarmıştır.

Haziran ayında bütçe giderleri geçen yılın Haziran ayına göre %7,9 oranında artmış ve 35 milyar 170 milyon TL düzeyine ulaşmıştır. Haziran ayında faiz hariç bütçe giderleri de geçen yıla göre %8,1 yükselmiş ve 33 milyar 599 milyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu ayda faiz giderleri ise geçen yılın aynı ayına göre %2,5 oranında artmış ve 1 milyar 572 milyon TL olmuştur. Yılın ilk yarısında en dikkat çekici harcama kalemleri %15 artan mal ve hizmet alımları ve sadece %2 artan cari transferlerdir. Harcama kalemlerindeki bu gelişme GSYH'da ikinci çeyrekte kamu harcamalarının payının yüksek seyredeceğini, buna karşılık Hükümetin SGK kaynaklı açıklara yönelik kemer sıkıldığını ortaya koymaktadır.

2013 yılı Haziran ayında 31 milyar 404 milyon TL olan bütçe gelirleri, 2014 yılı Haziran ayında %10 artmış ve 34 milyar 557 milyon TL olmuştur. Bu ay vergi gelirleri %7,3 oranında azalırken, vergi dışı gelirler geçen yılın aynı ayına göre %114,8 artmıştır. 2014 yılı Haziran ayında vergi türlerine göre hasıladaki değişim şöyle olmuştur:

Haziran ayında geçen yıla göre vergi gelirleri %7,3 oranında azalmıştır. Oransal olarak en büyük azalma %87,1 ile kurumlar vergisinde olmuştur. Dahilde alınan katma değer vergisi tahsilatı %21,7; ithalattan alınan KDV tahsilatı ise %19,4 oranında düşmüştür (**Tablo 7**). Bu durum Haziran ayı sanayi malları

Yabancıların DİBS alımı devam ederse döviz kurlarında aşağı doğru gidiş eğilimi artabilir.

Net hata noksan kalemindeki yükseliş cari açığın finansmanının bozulmasına neden oldu. 2014'ün ilk 5 ayında Türkiye cari açığı adeta kayıtdışı döviz ile finanse etti.

Merkezi Yönetim Bütçesi açığı bir önceki yılın aynı ayına göre azalırken, faiz dışı fazla yükseldi.

Mal ve hizmet alımları %15, cari transferler ise %2 yükseldi. Hükümet kamu harcamalarını artırırken, SGK açıklarını kontrol etmek istiyor.

Bütçe gelirleri %10 arttı. Vergi gelirleri %7,3 azalırken, vergi dışı gelirler %114,8 büyüdü.

üretimi, satışı, cirosunda düşüş olduğunu gösterdiği gibi yılın ikinci çeyrek büyüme oranını aşağıya çekecek gelişmelerdir.

2014 yılının ilk altı ayında Merkezi Yönetim Bütçesi geçen yıla göre daha zayıf bir performans göstermiştir. Ocak-Haziran 2014 döneminde bütçe açığı geçen yılın aynı dönemine göre %210 oranında artmış ve 3 milyar 375 milyon dolar olmuştur. Bu durum faiz dışı bütçe dengesine de (FGBD) yansımış ve FDBD'deki açık 2014 yılında, 2013 yılının ilk altı ayına göre %12,4 oranında azalarak 23 milyar 88 milyon TL olmuştur. Ocak-Haziran 2014 döneminde bir önceki yılın aynı döneminde göre bütçe giderlerindeki artış, gelirlerin üzerinde gerçekleşmiştir. Bütçe açığının yüksek oranlı artmasının nedenlerinden birisi de bu olmuştur.

2014 Ocak-Haziran döneminde bütçe giderleri 2013'ün aynı dönemine göre %13,8 oranında artarak 213 milyar 857 milyon TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde faiz hariç bütçe giderleri %13,9 oranında artmış ve 187 milyar 394 milyon TL olmuştur. Faiz giderleri de hemen hemen aynı oranda, %13,6 düzeyinde yükseliş kaydetmiştir.

2014 yılı Ocak-Haziran döneminde bütçe giderleri içinde en yüksek oranlı artış %18,7 ile sosyal güvenlik kurumlarına yapılan devlet primi giderleri olmuştur. Bu gideri %16,5'lik artış oranı ile personel giderleri ve %14'lük artış ile mal ve hizmet alımları izlemiştir. Bu artışlara karşılık bütçe giderleri içerisinde en önemli payı %38,7 ile cari transfer harcamaları almıştır.

2013 yılı Ocak-Haziran döneminde bütçe gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre %10,2 oranında artmıştır. Bu dönemde vergi gelirleri ise %6,1 artmıştır. Vergi dışı gelirlerdeki artış oranı da %30,3 olmuştur. Yılın Ocak-Haziran döneminde en yüksek vergi geliri artışı %20,4 ile banka ve sigorta muameleleri vergisi olurken, bu vergi türünü %18,1 ile gelir vergisi ve %10,4'lik artış ile damga vergisi izlemiştir. Kurumlar vergisi tahsilatında ise %0,2 oranında artış görülmüştür.

Yılın ilk yarısında maliye politikasındaki kısmi gevşemeye TCMB aldığı faiz oranı indirim kararları ile para politikasının da eşlik etmesini sağlamıştır. TCMB aldığı faiz indirimi kararları ile reel faiz oranlarını da düşürmüştür.

İlk 6 ayda Bütçe geçen yıla göre daha zayıf bir performans gösterdi. Bütçe açığı %210; faiz dışı bütçe açığı %12,4 arttı.

İlk 6 ayda Bütçe giderleri %13,8 arttı. Cari transferler giderlerin %39'unu oluşturdu.

İlk 6 ayda Bütçe gelirleri %10,2; vergi gelirleri %6,1 arttı.

TCMB, maliye politikasındaki hızlı gevşemeye, faiz oranında indirim kararı alarak para politikasının da eşlik etmesini sağladı ve reel faiz oranlarını da azaltmış oldu.

TCMB Temmuz ayı Para Politikası Kurulu toplantısı sonrasında da faiz oranlarını aşağıya çekmiştir. Para Kurulu'nun aldığı karara göre gecelik faiz oranları %12, repo faiz oranı %11,5'da sabit tutulurken, TCMB borçlanma faiz oranı %8'den, %7,5'e ve bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı %8,75'ten, %8,25'e düşürülmüştür.

TCMB aldığı kararla, bir anlamda bankalara "siz de faiz oranını düşürün ancak benden borç istemeyin" sinyalini vermiştir. Çünkü borç verme faiz oranını değiştirmemiştir. TCMB'nin kararındaki bu ince ayrıntının altında yatan olgu, Türkiye'de enflasyon oranının yüksek seyretmesidir.

Nitekim Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) Haziran ayında bir önceki aya göre %0,31; bir önceki yılın Aralık ayına göre %5,70; bir önceki yılın aynı ayına göre %9,16 ve on iki aylık ortalamalara göre %8,31 oranında yükselmiştir. Bu nedenle TCMB, Hükümetin faiz oranını düşürmesi yönündeki telkinine rağmen tüketimi artıracak, enflasyon oranını yukarı çekecek para politikası uygulamasına geçmemiştir.

TCMB faiz oranlarını aşağı çekti ve bankalara faiz oranını düşürmeleri, ancak TCMB'ye borçlanmamaları sinyalini verdi.

TÜFE %9,16 arttı. TCMB, enflasyonun yüksek düzeyde seyretmesi nedeniyle tüketimi artıracak, enflasyonu yukarı çekecek para politikası uygulamasına geçmedi.

Tablo 1: 2014 Yılında Hızlı Borçlanan Ülkelerin Temel Makro Ekonomik Göstergeleri

Ülkeler	2014 Yılı Borç (Milyar \$)	Cari Açık/GSYH	Bütçe Dengesi/GSYH	Enflasyon Oranı	İşsizlik Oranı	Büyüme Oranı	Faiz Oranı*
Meksika	8.4	-1,5	-3,6	3,8	5,0	1,8	7,75
Slovenya	6.2	2,4	-2,7	0,7	13,0	1,9	2,73
Türkiye	5.3	-5,9	-2,6	8,3	9,0	4,0	8,82
Endonezya	5.3	-3,5	-2,3	6,7	5,7	5,2	8,15**
Polonya	4.6	-1,8	-3,5	0,3	12,1	3,4	3,45
Macaristan	3.0	1,5	-3,0	-0,3	8,0	3,5	4,40

*10 yıl vadeli devlet tahvili faiz oranı

** 3 ay vadeli para piyasası faiz oranı

Kaynak: Financial Times 20 Temmuz 2014 ve The Economist 19 Temmuz 2014

Tablo 2: OECD'nin Türkiye Ekonomisine İlişkin 2014 ve 2015 Tahminleri

Temel Göstergeler	2013	2014	2015
GSYH	4,0	3,3	4,0
Özel Tüketim	4,6	2,8	4,2
Kamu Tüketimi	5,9	6,6	3,6
Yurtiçi nihai talep	4,8	2,5	4,6
Mal ve hizmet ihracatı	0,1	9,6	6,4
Mal ve hizmet ithalatı	8,5	0,7	7,7
Net ihracat	-2,6	2,2	-0,8
GSYH deflatörü	5,9	8,5	6,6
TÜFE	7,5	8,0	6,5
Çekirdek TÜFE	6,6	8,1	5,9
İşsizlik oranı	9,5	9,8	9,6
Cari işlemler açığı/GSYH	-7,9	-6,4	-6,6

Kaynak: OECD Türkiye Raporu, Haziran 2014

Tablo 3: Türkiye’de İşsizlik 2013-2014

Yıllar		İşsizlik Oranı	Tarım Dışı İşsizlik Oranı	Genç İşsizlik Oranı
2013	Ocak	9,7	11,6	18,4
	Şubat	9,7	11,6	18,5
	Mart	9,4	11,2	17,5
	Nisan	8,7	10,5	15,9
	Mayıs	8,2	10,0	15,0
	Haziran	8,1	10,0	15,4
	Temmuz	8,6	10,7	16,3
	Ağustos	9,0	11,2	17,0
	Eylül	9,2	11,3	17,8
	Ekim	9,1	10,9	18,0
	Kasım	9,3	11,0	17,9
	Aralık	9,6	11,3	17,4
Yıllık	9,0	10,9	17,1	
2014	Ocak	10,3	12,1	17,7
	Şubat	10,3	12,2	17,0
	Mart	9,9	11,7	16,7
	Nisan	9,1	10,9	15,5

Kaynak: TÜİK Veri tabanı

Tablo 4: Mal Gruplarına Göre İthalat, 2013-2014

Mal Grupları	Mayıs 2013	Mayıs 2014	Değişim (%)	Ocak-Mayıs 2013	Ocak-Mayıs 2014	Değişim (%)
Sermaye (Yatırım) Malları	3 338 737	3 338 737	-5,5	14 886 211	14 831 401	-0,4
Ara (Ham Madde) Malları	17 093 652	17 093 652	-11,5	77 401 636	72 295 758	-6,6
Tüketim Malları	2 743 661	2 743 661	-7,6	12 207 524	11 691 971	-4,2
Diğerleri	69 251	69 251	-52,3	332 107	185 573	-44,1
Toplam İthalat	23 245 301	20 858 810	-10,3	104 827 479	99 004 703	-5,6

Kaynak: TÜİK veri tabanı

Tablo 5: TÜFE Bazlı Reel Döviz Kuru

Dönem	TÜFE Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru (2003=100)	TÜFE -Gelişmekte Olan Ülkeler- Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru (2003=100)	TÜFE -Gelişmiş Ülkeler Bazlı - Reel Efektif Döviz Kuru (2003=100)
Ocak 2014	101,74	80,85	110,87
Şubat 2014	102,19	81,85	111,03
Mart 2014	102,21	82,81	110,57
Nisan 2014	107,70	87,27	116,51
Mayıs 2014	110,05	88,82	119,23
Haziran 2014	109,56	87,80	119,01

Kaynak: TCMB veri tabanı

Tablo 6: Net Hata Noksan'ın Cari Açık İçindeki Payı, 2009-2014

Yıllar	NHN/CD
2009	25,3
2010	2,0
2011	2,1
2012	2,1
2013	3,8
2014	33,8*

*Ocak-Mayıs 2014

Kaynak: TCMB veri tabanı kullanılarak hesaplanmıştır

Tablo 7: 2013-2014 Yılları Haziran Ayı Vergi Tahsilatı

Vergi Türü	2013	2014	2013 Yılı Haziran Ayına Göre Değişim (%)
Gelir vergisi	4.659	5.397	15,8
Banka ve sigorta muameleleri vergisi	489	563	15,0
Harçlar	1.045	1.157	10,8
Damga vergisi	705	725	2,9
Kurumlar vergisi	1.120	145	-87,1
Dahilde alınan katma değer vergisi	3.567	2.794	-21,7
İthalattan alınan katma değer vergisi	6.137	4.944	-19,4
Özel tüketim vergisi	8.246	7.957	-3,5
Diğer vergiler tahsilatı	738		45,8
Toplam Vergi Gelirleri	26.705	24.758	-7,3

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Aylık Bütçe Gerçekleşme Raporu